

Skolan som började i ett vardagsrum

Berättelse

Det var sommaren 1878, och Anna Whitlock hade just kommit hem till Stockholm efter flera år utomlands. Hon var 26 år gammal och hade bland annat bott i Paris, där hon arbetat som skribent för en svensk tidning. Under sina resor i Europa hade hon sett nya sätt att undervisa barn, och nu var hon fast besluten att starta en egen skola.

Anna hade dock inte mycket pengar att börja med. I stället för en riktig skolbyggnad hyrde hon helt enkelt två rum av en familj på Drottninggatan, mitt i staden. I det ena rummet bodde hon själv, och det andra blev hennes klassrum. Eftersom hon ville göra något helt nytt, spelade det mindre roll att lokalen var liten.

Den allra första dagen kom sju elever. Alla var flickor, och alla var sju år gamla. Det var en blygsam start för en skola som många år senare skulle bli känd i hela landet.

På den här tiden satt skoleleverna ofta tysta och lärde sig texter utantill, ord för ord. Anna ansåg att en sådan undervisning var både torr och meningslös. Hon ville i stället att barnen skulle förstå det de lärde sig, och att lektionerna skulle kännas levande. Därför berättade hon långa, målande historier som fick eleverna att se hela världar framför sig. En av hennes forna elever mindes senare att Anna kunde berätta om livet på Pampas i Sydamerika så att det blev som en hel roman.

Anna nöjde sig inte med ord. I klassrummet höll hon en groda och en ödla i glaslådor, och barnen fick mata dem med flugor och studera hur djuren levde. Eleverna planterade frön i jord och följde noga hur de små plantorna växte fram. Ibland lämnade hela klassen rummet för att gå ut i skogen, besöka ett museum eller titta på hur människor arbetade. På så sätt fick barnen lära sig av verkligheten, inte bara av böcker.

Skolan växte snabbt. Med tiden började även pojkar gå där, och flickor och pojkar undervisades så småningom tillsammans i samma klasser. Men allt hade börjat i blygsam skala: i två hyrda rum, med sju små flickor och en groda i en glaslåda.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
utomlands	i ett annat land
en skribent	en person som skriver i en tidning
fast besluten	helt säker på att göra något
en lokal	ett rum eller en byggnad som man använder för något
blygsam	här: liten och enkel
utantill	när man kan något i huvudet, utan att läsa

ORD	FÖRKLARING
torr	här: tråkig och utan liv
meningslös	utan något syfte, onödig
målande	här: så levande att man ser det framför sig
forna	tidigare, från förr
en groda	ett litet djur som lever i vatten och på land
en ödla	ett litet djur med fyra ben och lång svans
ett frö	en liten del som man planterar, så blir det en planta
verkligheten	livet och världen utanför skolan

Läsförståelsefrågor

1. Vad hade Anna gjort i Paris innan hon startade skolan?
 1. hon hade gått i skola
 2. hon hade arbetat som skribent för en tidning
 3. hon hade varit lärare på ett universitet
2. Varför höll Anna skola i bara två hyrda rum?
 1. hon hade inte mycket pengar
 2. hon tyckte inte om stora hus
 3. det fanns inga skolor i Stockholm
3. Vilka var de allra första eleverna?
 1. sju pojkar och sju flickor
 2. sju flickor som alla var sju år
 3. tjugo barn i olika åldrar
4. Vad tyckte Anna om att lära sig saker utantill?
 1. att det var det bästa sättet att lära sig
 2. att det var torrt och meningslöst
 3. att det var roligt men svårt
5. Hur fick barnen lära sig om djur och växter?
 1. de läste bara om dem i böcker
 2. de matade djur och följde hur plantor växte
 3. de fick aldrig se några djur
6. Stämmer påståendena? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
 1. Anna hade rest utomlands innan hon startade skolan.
 2. De första eleverna var sju år gamla.
 3. Anna tog betalt extra mycket av de rika familjerna.
7. Vad menas med att Anna ville att lektionerna skulle kännas "levande"? Förklara med egna ord.
(öppen fråga)
8. Varför tror du att Anna ibland gick ut med klassen i stället för att stanna i klassrummet?
(inferens)
9. Skolan började med sju elever men blev senare känd i hela landet. Vad i Annas sätt att undervisa kan ha gjort skolan så omtyckt, tror du? (inferens)

Facit

1. hon hade arbetat som skribent för en tidning
1. hon hade inte mycket pengar
1. sju flickor som alla var sju år
1. att det var torrt och meningslöst
1. de matade djur och följde hur plantor växte
1. ja b) ja c) det står inte i texten
- Exempel på svar: Att barnen skulle förstå och uppleva det de lärde sig, till exempel genom historier, djur och växter, så att det kändes verkligt och intressant i stället för tråkigt.
- Exempel på svar: Hon ville att barnen skulle lära sig av verkligheten och se saker på riktigt, vilket gör det lättare att förstå och minnas än att bara läsa i en bok.
- Exempel på svar: Att hon gjorde lektionerna levande och lät barnen förstå i stället för att rabbla utantill. Hennes nya och roliga sätt att undervisa lockade fler elever och blev känt.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten är en närbild av skolans första tid och kompletterar de biografiska texterna, som beskriver hela hennes liv och hennes rösträttskamp. Texten är skriven i preteritum. Tema: synen på kunskap och hur man lär sig bäst. Frågorna 7–9 kräver inferens och passar för par- eller helklassdiskussion. Knyt gärna an till hur reformpedagogiska idéer påverkar dagens skola.

Diskussionsfrågor

- Anna tyckte att det var meningslöst att bara lära sig utantill. Håller du med? När kan utantillkunskap ändå vara bra?
- Vad är skillnaden mellan att veta något och att verkligen förstå det?
- Anna lät barnen lära sig av djur, växter och studiebesök. Hur skulle din drömlektion se ut?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv ett tillfälle då du lärde dig något på ett sätt som verkligen fastnade hos dig.

Källor och faktagranskning

- Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (skbl.se): Anna Whitlock — <https://skbl.se/en/article/AnnaWhitlock>
- Wikipedia: Anna Whitlock — https://en.wikipedia.org/wiki/Anna_Whitlock
- Föreningen för svensk undervisningshistoria: Anna Whitlock – en pedagogisk pionjär — <https://undervisningshistoria.se/anna-whitlock-en-pedagogisk-pionjar/>
- Stockholmskällan: Anna Whitlock 1852–1930 — <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/32316>

Faktagranskad i juni 2026. Anna Whitlock föddes 13 juni 1852 i Stockholm och dog 16 juni 1930 i Djursholm. Hon grundade en skola i Stockholm 1878 (senare Whitlockska samskolan), som blev samskola för pojkar och flickor 1893, och var dess rektor till 1918. Hon var med och grundade Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt och var dess ordförande i två omgångar. Osäkerhet: källorna anger något olika årtal för ordförandeperioderna (Wikipedia: 1903–1907 och 1911–1912;

skbl.se: 1903–1909 och 1912–1914). Texterna säger därför bara "i flera år" / "i två omgångar" utan exakta årtal. Bilden (1912) är public domain (publicerad före 1931, okänd fotograf).

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.